

סימן יא

שעור יד סולדת בו בשבת

כ"ה, סיון תשל"ט

דברים בפני כולל אחד

ולדידי אין בזה סרך קושיא, לפי גרסת הר"ח והרי"ף והערוך והרי"ד והיראים והראבי"ה והאור זרוע והרא"ש כריסו של תינוק נכזית ממנו עכ"ל או הימנו, ושלא כגרסת הגמרא בדפוסים שלנו כריסו של תינוק נכזית עכ"ל ואיני יודע מקור גרסת הדפוסים. ואם כן יש לדייק שנוי הלשון למה יד סולדת בו וכריסו של תינוק נכזית ממנו, שהיה צריך להאמר בשניהם בו או בהם כגרסת הטור והשלחן ערוך, אלא משמע יד סולדת בו בתוך המים כלומר שמכניס ידו בהם ואילו כריסו של תינוק נכזית ממנו כלימר ממגע המים וכלשון המאירי במשיכתה, ולכן שפיר שעור של כויה באדם בהכנסת ידו הוא כשעור כויה בתינוק במגע בעלמא כיון שהתינוק רגיש יותר ולעולם שעור החום אחד הוא. וכן לשון פסקי הרי"ד, יד סולדת בו אסור פי' אם נתחמם הרבה שאין היד סיבלת להניחה לתוכן אסור שזה הוא בישול אבל להפשירן שהיד סובלת להניחה לתוכן מותר עכ"ל שכפל לשונו לאמר שהכל תלוי באם יכול להניח ידו בתוך המים, ויש לפרש להניחה מלשון להניח ולהשאיר ידו שם, והוא סיוע גדול לדברי האחרונים שכל שאדם יכול להשאיר ידו במים לדקה או דקותיים ואינה נכזית אינו יד סולדת.

והרמב"ם אף על פי שכתב לשון בהן גם הוא מפרש שהתינוק נכזה מהן, שכתב בהלכות שבת פרק כ"ב הלכה ד' סך אדם ידו במים או בשמן ומחמם כנגד המדורה והוא שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא כריסו של תינוק נכזית בהן עכ"ל, הרי שמייירי בשמן או במים שעל ידו של האדם ובהם סך את התינוק והתינוק נכזה מהמשיכה וכמו שפרש המאירי. ובספר האשכול בהלכות נטילת ידים פרש יד סולדת בו כל שכריסו של תינוק נכזית בו עכ"ל אבל שם מייירי בשפיכת מים לנטילת ידים ועיין במסכת חולין דף ק"ה עמוד א', ואם כן גם הוא מפרש שהתינוק נכזה מהמגע אבל לעולם האדם נכזה רק מהכנסת היד. ובדרך זו מתורצת קישית האחרונים על רש"י והר"ן ואחרים שם שפרשו סולדת נכזית עכ"ל היאך אדם נוטל ידיו במים שנכזות

רבו הדעות בשעור יד סולדת בטמפרטורות, עיין במצודת דוד על הקצש"ע ובספר תולדות זאב שחששו עד ל-40 מעלות, ובשו"ת בסוף ספר הלכות שבת דעת הגר"מ פיינשטיין שליט"א עד כ-42, ושם בדף 243 בשם הגר"א קוטלר ז"ל להקל עד כ-49, ובנועם כרך ו' דעת הגרש"ז אויערבאך שליט"א עד 45. ובקונטרס מים שהיד סולדת בהם בהוצאת המכון המדעי הטכנולוגי לבעיות הלכה בשם הגרצ"פ פראנק ז"ל עד 50 ולמעשה עד 48. ועיי"ש בדף 26 שלא נתכוון בשו"ת חוות יאיר לקבוע יד סולדת כחמימות הרוק ושלא כמו שכתב בדרכי תשובה סימן ק"ה סעיף קטן ג"א, ובשאר הדיון שם. וכל זה שוה בבישול בחול שאפשר למדוד חום המים בכלי מדה אבל בשבת הלא אסור למדוד, ואטו צריך להסתפק באחת ממדות הטמפרטורות האלו הלא לא שיערו חז"ל בטמפרטורות, ואין לנו אלא מה שאמרו במסכת שבת דף מ' עמוד ב' אמר רחבא היכי דמי יד סולדת בו כל שכריסו של תינוק נכזית עכ"ל.

ויש מחלוקת אחרונים האם שעור החום שתינוק נכזה בו קרוב לשעור שאדם רגיל נכזה בו או מרוחק ממנו, שמנהג בעלי הוראה לשער באצבע ועיין בדרכי תשובה שם בשם ספר זרע אמת ויד יהודה וכן בספר תורת יקותיאל ליורה דעה סימן צ"ד סעיף קטן ב' שקיימו המנהג, וסיוע גדול לזה מאיסור והיתר הארוך כלל ל"ד סעיף כ' כל שכריסו של תינוק נכזית מהן והיינו ג"כ שיד כל אדם בינוני נכזית מהן עכ"ל. אבל בדרישה באורח חיים סימן שי"ח ובבכור שור לחולין דף ק"ג ובנחל אשכול שעל ספר האשכול ובספר ישועות חכמה ועוד אחרונים דחו המנהג, ועיקר קושייתם ממה שבגמרא תלו בשעור שכריסו של תינוק נכזית, והלא החוש מעיד שתינוק רגיש יותר ממבוגר ואם כן גם אם המבוגר אינו נכזה יש לחוש שתינוק יכזה, ולכן כיון שאין אנו בקיאים בשעור שכריסו של תינוק נכזית יש להחמיר בדאורייתא בכלי ראשון עד שיצא הספק מלבו כלשון הבכור שור.

בהם, שלעולם אינו נכוח אלא בהכנסת היד אבל בשפיכה בעלמא לא ולכן כל גדולי גליל היו עושים כן עיי"ש. ויש לחדש שגדולי גליל פרושו גדולים בני י"ג ולא גדולים בתורה, ועיין בשו"ת תשב"ץ חלק א' סימן נ"ד, וזהו שכתב הסמ"ג כל בני גליל היו עושים כן עכ"ל ולא כתב גדולי, ולכן לפרוש התוספות ורוב ראשונים גדולי גליל היו נוטלים ידים במים שהיד סולדת בהם מה שאין כן קטנים אפשר שיכוו ולכן לא היו נוטלים אלא בצונן.

ובארחות חיים כתב היכי דמי יד סולדת בו כל שכריסו של תינוק נכוי בהן פי' נכוי בהן מהר עכ"ל וכן צריך לגרוס בכלבו דף ל"א, ומשמע שמפרש שהשעור של כויה בתינוק הוא שנכוח מהר, שאין לאמר שבא לתת טעם למה שיערו בתינוק ושלזה תרץ שהתינוק נכוח מהר ולכן דומה לאדם רגיש, שאם כן היה צריך לכתוב מפני שנכוי בהן מהר שהיא נתינת טעם למה שיערו בתינוק, אבל הארחות חיים כתב פי' שנכוי בהן מהר עכ"ל ולא כתב מפני ומשמע שהוא מפרש אופן הכויה, ועוד שאין סברה לשער באדם רגיש כיון שכל שעורי חכמים הם באדם בינוני. אלא בודאי כוונתו לתרץ לפי גרסתו בגמרא יד סולדת בו וכריסו של תינוק נכוי בהן וכגרסת הטור והשלחן ערוך מה שקשה הלא תינוק רגיש יותר ממבוגר, ולזה תרץ שהכויה בתינוק באה מהר מה שאין כן במבוגר אינו נכוח אלא לאחר זמן ולעולם שעור חום אחד הוא, וראיה למנהג בעלי הוראה. היוצא לנו שאין קושיא מכריסו של תינוק למנהג לשער באצבע, אם לפרוש הרי"ד לפי גרסת רוב ראשונים שיד סולדת היא שאי אפשר להניח היד לתוך המים וכן משמע בירושלמי שם פרק ג' הלכה ד' עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכוי עכ"ל, מה שאין כן כריסו של תינוק נכוי אפילו במגע, ואם לדברי הארחות חיים שכריסו של תינוק נכוי מהר מה שאין כן ידו של אדם נכוי לאחר זמן.

ובארחות חיים כתב היכי דמי יד סולדת בו כל שכריסו של תינוק נכוי בהן פי' נכוי בהן מהר עכ"ל וכן צריך לגרוס בכלבו דף ל"א, ומשמע שמפרש שהשעור של כויה בתינוק הוא שנכוח מהר, שאין לאמר שבא לתת טעם למה שיערו בתינוק ושלזה תרץ שהתינוק נכוח מהר ולכן דומה לאדם רגיש, שאם כן היה צריך לכתוב מפני שנכוי בהן מהר שהיא נתינת טעם למה שיערו בתינוק, אבל הארחות חיים כתב פי' שנכוי בהן מהר עכ"ל ולא כתב מפני ומשמע שהוא מפרש אופן הכויה, ועוד שאין סברה לשער באדם רגיש כיון שכל שעורי חכמים הם באדם בינוני. אלא בודאי כוונתו לתרץ לפי גרסתו בגמרא יד סולדת בו וכריסו של תינוק נכוי בהן וכגרסת הטור והשלחן ערוך מה שקשה הלא תינוק רגיש יותר ממבוגר, ולזה תרץ שהכויה בתינוק באה מהר מה שאין כן במבוגר אינו נכוח אלא לאחר זמן ולעולם שעור חום אחד הוא, וראיה למנהג בעלי הוראה. היוצא לנו שאין קושיא מכריסו של תינוק למנהג לשער באצבע, אם לפרוש הרי"ד לפי גרסת רוב ראשונים שיד סולדת היא שאי אפשר להניח היד לתוך המים וכן משמע בירושלמי שם פרק ג' הלכה ד' עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכוי עכ"ל, מה שאין כן כריסו של תינוק נכוי אפילו במגע, ואם לדברי הארחות חיים שכריסו של תינוק נכוי מהר מה שאין כן ידו של אדם נכוי לאחר זמן.

והראשונים דייקו מדברי הרמב"ם שסובר שמותר להניח קיתון של מים סמוך למדורה ובלבד שיסירנו משם לפני שיתבשל וכפרש"י, ונראה שדייקו כן מסיום דבריו והוא שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא וכו' עכ"ל שאילו לחולקים על פרש"י אסור להתקרב סמוך למדורה אפילו אם אינו מניח המים להתחמם, וכן משמע באור זרוע שדייק מסוף דברי הרמב"ם האלה. אבל מדברי המאירי נראה שגם הרמב"ם אינו מתיר לחמם במקום שיכול להגיע לידי בישול כי אם מים ושמן שעל היד אבל לא להניח שם קיתון של מים, והיא שיטה מחזורת ברמב"ם שכן בכמה מקומות משמע שאסר לקרב דבר אצל האש במקום שיכול להתבשל עיין בפרק ד' הלכה ו'. ומה שכתב הרמב"ם מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפיג

במים או בשמן מוכח שמפרש דהא דאמר רב יהודה אמר שמואל אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור אינו יד סולדת בו מותר היכי דמי יד סולדת אמר רחבא כל שכריסו של תינוק נכוי בהם עכ"ל קאי על דברי רשב"ג אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה וסכה לבנה הקטן ואינה חוששת עכ"ל, שהאדם המחמם ידו כנגד המדורה מותר לחמם מים ושמן כל שאין היד סולדת בהם, ואינו קאי על דלעיל מיניה מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתו וכו' עכ"ל. וכן הוא במאירי שכתב שאין דבר זה חוזר להעמדת מים כנגד המדורה להתיר כל שאין היד סולדת בו אלא לענין סכה אשה ידה שמן עכ"ל. וטעם החילוק הוא שבמניח קיתון מים אצל המדורה כיון שמניחו מידו יש לחוש שמא ישכח ויגיעו המים לידי בישול, ולכן אסור להניח קיתון של מים קרוב למדורה במקום שיכול להתבשל וכמו שכתב המאירי מקודם לא שיקרבם כל כך שיחמו עכ"ל שתלה הדבר בקרבה. מה שאין כן בסכה האשה ידה שאז כיון שהמים נמצאים על ידה אי אפשר שתשכח מהם, ורק לזה הצטרכו לתת שעור של כריסו של תינוק נכוי שכיון שמתחממים המים שעל ידה לאט לאט אינה סולדת מהם כמו שהיתה סולדת ממים חמים אילו הכניסה ידה פתאום, וזהו שפרש המאירי ששאלו היכי דמי יד סולדת בו כלומר בסכה אשה ידה היאך אתה משער פה יד סולדת עכ"ל.

ויש להוכיח שלדעת הרמב"ם והמאירי ברגילות אין משערים אלא לפי ידו של מבוגר ולא לפי כריסו של תינוק. הנה הרמב"ם כתב סך אדם ידו במים או בשמן ומחמם כנגד המדורה והוא שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא כריסו של תינוק נכוי בהן עכ"ל, וממה שהוסיף המלים שעל ידו וכן

וכן לפי פשוטו של פרוש הרמב"ם והמאירי שמאמר רבי יהודה אמר שמואל מוסב על דברי רשב"ג בסכה אשה בנה שמן אם כן מיירי באותו תינוק של האשה, ואם בכך יומו הלא מבשלים לילדת כל שלושת ימים אחרי הלידה ולא שייך יד סולדת אסור. ואין לאמר שמיירי באשה ובנה הגדול ושכל מקום השעור הוא בכריסו של תינוק בן יומו, שאם כן למה קתני בברייתא ואינה חוששת שמשמע שכיון שמחמת השמן כדי לסוך בנה לא תעביד איסור, הלא אפשר שתסוך לבנה הקטן שאינו בן יומו ולכן אינו נכזה ומכל מקום אילו היה בן יומו היה נכזה ולמה אינה חוששת, אלא משמע שאינו מיירי בשעור תינוק בן-יומו.

ומקור ההסתפקות להחמיר בשעור של תינוק אינו מן הגמרא אלא מפרש"י במסכת שבת דף מ' שכתב והיכי דמי סילוד יש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד עכ"ל ומשמע שאדם רגיל אינו יכול לשער ולכן החמירו בתינוק. אבל העיקר חסר מפרש"י, שהיה צריך לסיים שיש שאינו סולד אפילו מרתיחה גדולה וכמו שבאמת כתב רבנו ירוחם, אבל רש"י כתב רק שיש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד עכ"ל כלומר מרתיחה מועטת אבל משמע ששפיר סולד מרתיחה בינונית, ולפי זה רש"י בא להקל ולא להחמיר שבשביל מי שסולד מרתיחה מועטת נתנו שעור של כריסו של תינוק נכזית ואם לא הגיע לשעור זה אינו אסור. ובד"ה יד סולדת פרש"י סולדת נרתעת לאחוריה מדאגה שלא תכזה וכו' עכ"ל ומלשון שלא תכזה ממשע שקושטא תכווה אם תשאיר היד שם, וכמו שכתב בתורת יקותיאל שאם לא כן היה צריך לכתוב מדאגה שמא תכווה, ואולם מלשון מדאגה משמע להפך שהיה צריך לכתוב נרתעת לאחוריה שלא תכווה ומדכתב מדאגה מכואר שתלה הדבר בדאגתה ולא במציאות וכן באיוב פרק ו' פרש"י ירא ודואג שהיד סולדת בהם מליכוות ברותחין עכ"ל. ואם כן אי בעית דייק מסיפא של פרש"י שבגמרא שהיד תכווה ואי בעית דייק מרישא שירא ודואג, ולכן נראה בכונת רש"י ששפיר יד סולדת היא יד נכזית וכמו שפרש הוא עצמו במסכת חולין דף ק"ה עמוד ב', ובאור הדבר הוא שהיד סולדת מפני שתכוה אבל כיון שהאדם דואג שלא תכזה לכן יש וסולד גם מרתיחה מועטת ולכן תלו השעור בכריסו של

צינתן עכ"ל אינו ראייה שסובר כפרש"י שהרי אין זה אלא לשון הגמרא, ומה שהתוספות והרשב"א הקשו שלשון הגמרא גופא משמע כפרש"י, יש לתרץ שאילו היה הדבר כן היתה הגמרא אומרת לא עד שיחמו אלא עד שתפיג צינתן, מה שאין כן הגמרא נקטה לשון בשביל ומוסב על מניח קיתון ומניח משמע מניח ומשאיר, וממילא הנחה בשביל שתפיג צנתן ולא בשביל שיחמו היא במרחק שאינו יכול להתחמם.

ובירושלמי שם פרק ג' הלכה ד' אמרו בברייתא ממלא הוא אדם חבית של מים ונותנה כנגד המדורה לא בשביל שתיחם וכו', יורד הוא אדם וטובל בצונן ועולה ומתחמם כנגד המדורה דברי ר"מ וחכמים אוסרים עכ"ל ופרשו שם טעם חכמים שיותר להפשיר במקום שהיד שולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת עכ"ל, וקשה לרמב"ם ולמאירי הלא חימום מים שעליו כנגד המדורה במקום שיכול להגיע לבישול הוא מחלוקת ר"מ וחכמים והלכה כחכמים והיאך פסקו כר"מ שיותר. ולדידי אינו קשה, שגרסתם היא כירושלמי דפוס דעסוי מובא בפרי מגדים ביורה דעה סימן ס"ח שמחלוקת ר"מ וחכמים מוסבת על מניח אדם קיתון ולא על טובל ועולה ומתחמם כנגד המדורה שכל אותה בבא חסרה בירושלמי, והיא היא שיטת הרמב"ם והמאירי שאסור להניח קיתון במקום שיכול להתבשל כדעת חכמים בירושלמי מה שאין כן מותר להחם מים שעליו שבזה לא נחלקו בירושלמי לפי גרסה זו, והלכה כרשב"ג בבבלי כפי שפרשהו רב יהודה אמר שמואל.

היוצא לדעת המאירי והרמב"ם, שלא נאמר שעור של כריסו של תינוק אלא לגבי הסך ידו בשמן או במים וכהסבר המאירי שבזה אינו יכול להרגיש שעור יד סולדת כרגיל, אבל בעלמא ובקיתון של מים אצל האש משערים ביד כל אדם. ועיין בספר חמודי דניאל הלכות תערובת סימן מ"ה ובפרי מגדים יורה דעה סימן ס"ח שכתבו שכריסו של תינוק היא של תינוק בן יומו מסברה שאם לא כן באיזה תינוק תשער ונתת דבריך לשעורים. ובתשובה [סימן כו] הקשיתי שתינוק בן יומו אינו שכיה וגם אין אדם מנסה בתינוק לראות במה יכוה, ותרצתי שאין הכי נמי אלא אמרו תינוק להרחקה עד שיצא הספק מלבו. איברא ברא"ש גרס כריסו של קטן ולא של תינוק,

תינוק, ולפי זה גם לפרש"י אדם בינוני משער בידו. ומה שכתב בהגהות הסמ"ק במצוה רפ"ב שאסור לתת הצלי או הפשטיא"ה נגד האש בשבת אפילו אין היד סולדת בו כי אין אנו בקיאים בשעור סילוד מתי הוא עכ"ל אינו ענין לכאן, ששם הפרוש הוא שאין לשים פשטידה אצל האש גם בכוונה להסירה לפני שמגיעה ליד סולדת כי אין אנחנו בקיאים מתי תגיע לשעור זה ואחרי כמה זמן צריך להסירה משם ולכן שמא יתמהמה ויבוא לחיוב חטאת, וזהו שבהג"ה אחר כך כתב בשם הר"ר יעקב מקיגון שמותר ובלבד שירחיק כל כך שלא תהא יד סולדת עכ"ל.

כיון שהגענו לכאן נאמר בו דבר בענין חימום מים כנגד המדורה. דעת הרמב"ן היא שמותר להחם אפילו על האש כל שאינו מניחו להגיע ליד סולדת, ודעת רש"י והר"י מפריס היא שעל כל פנים כנגד המדורה במקום שראוי להתבשל מותר בתנאי שלא יניחנו עד שיתבשל וכן כתבו הראשונים בדעת הרמב"ם. והנה לדעת רש"י מה שאמרו בגמרא הפשוטו זהו בישולו פרושו מדרבנן וכשיטת ראבי"ה בסימן ר"ב באורך, וכמו שמוכח מפרש"י בדברי רשב"ג שכתב שמותר להפשיר שמן שעל ידה כיון שעושה על ידי שינוי, והלא אם הפשוטו זהו בישולו מדאורייתא היכן מצינו שעל ידי שנוי יהיה מותר לכתחילה. ולפי זה יש לבאר מה שפרש"י בברייתא ובלבד שלא ישתתף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו עכ"ל, שבתוספות הקשו שלהפשיר מותר שהפשוטו לא זהו בישולו ולדבריהם דיוק הלשון מפני שמפשיר מים שעליו הוא שמביא אותם להיות פושרין ולכן הקשו הרי מים פושרין מותרים, ומאי קושיא הלא לשיטתם אסור להפשיר מים במקום שיכול לבוא לידי בישול, וצריך לאמר שמפרשים כנגד המדורה במקום שאינו ראוי להגיע שם לידי בישול ושזהו דקא פסיק ותני מפני שמפשיר מים שעליו שמשמע שלא משכחת חימום יותר מזה, ולכן פרשו שהאיסור הוא מגזירת מרחצאות. אבל רש"י פרש מפשיר מזחמם מלשון פושרין עכ"ל ומשמע שהאיסור הוא במה שמחמם את המים ולא מפני שמגיעים להיות פושרים עליו ולכן לא מגזירת מרחצאות, ואם כן קשה מה איסור יש בדבר לשיטתו שמותר להחם מים במקום שיכול להגיע לידי בישול אם רק נוהר שאינם מגיעים לכך. ויש לתרץ כפרוש אחד בראבי"ה

שהברייתא סוברת שהפשוטו הוא בישולו ואינה הלכה. ויותר נראה שאף על פי שלדעת רש"י מותר להחם מים בקיתון בתנאי שלא ישנהו עד שיתבשלו, זהו בקיתון אבל בגוף המיר טפי, וכדעת רבנו פרץ הובא בארחות חיים שיוהר אדם שלא יטול ידיו ויתחמם כנגד המדורה כיון שמרוב קרירותו לא יסלוד מהם ויבוא לידי בישול, והוא הדין אדם הטובל ומתחמם לא ירגיש ויבוא לבשל מים שעליו ולכן בזה אסרו הפשוטו אטו בשולו. ובוה ניהא שיטת רש"י לפי הירושלמי מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה וכו' יורד אדם וטובל וכו' דברי ר"מ וחכמים אוסרים וכו' מאי טעמא דרבנן מותר להפשיר במקום שהיד שולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת עכ"ל שהקשו הראשונים שהיא סתירה לפרוש רש"י, אבל רש"י יפרש שהמחלוקת מוסבת על יורד אדם וטובל ועולה ומתחמם שבזה חכמים אוסרים להפשיר מים שעליו במקום שהיד סולדת והיא היא הברייתא שבבבלי, מה שאין כן במביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא נחלקו בירושלמי כלל כי כל המחלוקת היא רק על הסיפא, ולכן מותר להניח קיתון של מים במקום שהיד סולדת בתנאי שישלכנו כפרש"י בבבלי. והוא ההפך של שיטת המאירי שהבאנו.

ולדעת המאירי וכן נראה לי דעת הרמב"ם מותר לחמם מים שעליו סמוך לאש ואסור לחמם קיתון של מים במקום שיכול להתבשל. ולדעת ספר התרומה והסמ"ג והסמ"ק וכן משמע דעת הרוקח והראבי"ה מותר להפיג צינת המים אפילו סמוך לאש אבל אסור להפשיר אלא במקום שאינו יכול לבוא שם לידי בישול. ולדעת התוספות והרא"ש אסור להניח קיתון במקום שיכול לבוא התבשיל שם לידי סולדת. ולדעת רבנו ירוחם אסור להניח במקום שהיד סולדת שם אפילו אם התבשיל עצמו לא יכול להגיע ליד סולדת וכן משמע דעת הר"ן והרשב"א. ובטור ושלחן ערוך הכריעו כדעת הרא"ש ועיין בבית יוסף בסימן שי"ח, וגם דעת ספר התרומה היא שהאיסור בהפשיר הוא רק במקום שיכול התבשיל להגיע לידי בישול, ולדעת ספר התרומה והסמ"ג והסמ"ק מותר אפילו סמוך לאש כשלא יניחנו שם אפילו להפשיר, ולכן לדינא אין להפליג לאסור במקום שידו סולדת כשאין התבשיל עצמו יכול להתבשל שם ושלא כספר בני ציון

דף ק"ה עמיד ב' פרש"י ורבנו גרשום והר"ן יד סולדת בו נכוית בו, ורד"ק בספר השרשים ורלב"ג באיוב פרשו סולדת מתחממת ונכוית עכ"ל והוא הכקור לבאור שבסוגריים באורח חיים סימן שי"ח סעיף י"ד, ובטור ושלחן ערוך סימן ק"ס וקפ"א פרשו יד סולדת יד נכוית ולא נמצא בפרוש מי שיחלוק על זה, והרמב"ן באיוב פרש שבלשון חכמים הנכוה ומכויץ עצמו נקרא כן וכו' יד סולדת בו נכוצת עכ"ל ומשמע שנכוצת היא נכוית, ועיין בחולין דף מ"ו עמוד ב' בחמימי לא דכווצי עכ"ל ובדרכי תשובה סימן ל"ו ס"ק ע"ו בשם הפרי תואר.

ואולם מהו שעור כויה, בערוך ערך פע פרש שמה שאמרו בחולין דף ק"ה שהחמים מפעפעין את הידים פ"י מפעפעין מבעבעין מלשון שחין אבעבועות עכ"ל ונראה שמקורו הוא מהתרגום באיוב שם ואסלדה בחילה ואבוע ברתיתא עכ"ל הוא ענין הבועות הנראות בעור כשמסמר הבשר, ולפי זה יד סולדת היא נכוית היא הוצאת אבעבועות. אבל במסכת כלים פרק ח' משנה י"א תנן או שנכוה ונתנה אצבעה לתוך פיה עכ"ל ופרש הר"ש כדרך הנכויים באצבעם שנותנים בפיהם עכ"ל והוא שעור נמוך מהוצאת אבעבועות. ולפי זה לא תקשה על רבנו פרץ שחשש שמרוב קרירותו יבוא לחמם מים שעל ידיו לשעור בישול, שאם השעור הוא הוצאת אבעבועות היאך ישהה עצמו כל כך אבל אם הוא שעור כאב שפיר דמי, וכן נראה ברמב"ם שחשש שבלבד שלא יחמו המים שעל ידו וכו' עכ"ל ויש להאריך ואכ"מ. ולכן בשעור יד סולדת למעלה יש להחמיר כדעת הערוך בבישול דאורייתא עד שבטוח שהמים יגרמו אבעבועות, ובתשובה [סימן כו] הארכתו בשעור יד סולדת למעלה ונראה שהוא כל שאינו יכול ליגע בו כלל כמשמעות ר"י עיי"ש. ובשעור יד סולדת למטה יש להחמיר כמשמעות המשנה שכל שמבקש לשים ידו בפיו או במים או לנפנף באוויר מחמת הכאב נקרא יד סולדת לא שנא מיד לא שנא אחרי זמן. ובתוספות ישנים בשבת דף מ' עמוד ב' וברשב"א שם דף מ"ב וברמב"ם הלכות דעות פרק ד' הלכה ט"ז נלמד שאין אדם רוחץ במים שסולד בהם, ולכן אם יכול להכניס ידו בלא כאב שפיר דמי בפרט שאנן איסטניסים אנן.

יהודה הרצל הנקין

רב אזורי

באורח חיים שם, ורק צריכים זהירות לדעת מהו המקום שיכול להתבשל שם וצ"ע. ולכן נראה לי שבדבר גוש שאפשר שחלק אחד ממנו יגיע ליד סולדת אף שחלק שני פושר, אין להניח שום חלק ממנו ולא מהקדרה שנמצא בה במקום שהיד סולדת, אבל בנוזל המתערב אזי אם רובו מונח במקום שאין היד סולדת אמרינן שאינו יכול להתבשל שם ומותר.

ובשעת דחק גדול שמזיקים לו צוננים ואינו יכול להמתין, כתב בשו"ת צמח צדק חלק אורח חיים סימן ל"ז שמותר ליתן הכלי בפני התנור קרוב לאש להפיג הצינה כדעת ספר התרומה והסמ"ג והסמ"ק עיי"ש. ונראה להתנות שיעמוד שם כל הזמן ולא יצא וישוב אלא ינסה כל רגע באצבע שלא יטעה מתי הוא זמן חימום וכחשש הגהות הסמ"ק, בפרט שחמיר פי התנור שחזמו רב וכמו שבכיריים שלנו אסר הגמ"ז וצלה"ה את השמוש בהיתר קדרה חייתא כיון שמתבשלת מהר ואינו מסיח דעתו. גם לע"ד אין היתר בשעת הדחק אלא בנוזל אבל לא בגוש שאי אפשר לתחוב אצבע בו בכל מקום לבדוק שלא נתחמם שם ולכן אסור בכל ענין, וכן הראשונים התירו רק במים ושמן כברייתא בגמרא. ועיין בסמ"ק שמתורצת בזה הסתירה בדבריו, שבתחילה כתב אסור לתת התפוחים אצל האש בשבת לצלותן ולא המים משחשיכה אלא כדי להפיג צינתן וצריך שיהיו כל כך רחוקות מן האש שאפי' יהי' זמן מרובה לא יהיה היד סולדת בו עכ"ל ואחר כך כתב שמותר לתת מים ושמן בכלי ראשון סמוך למדורה כדי להפיג צינתן כיון שאין דעתו לשהותו רק זמן מועט, ונתקשה בזה בשו"ת צמח צדק. אלא בתחילה מיירי בתפוחים שאותם אסור לקרב לאש והלשון שיהיו כל כך רחוקות מן האש וכו' עכ"ל אינו נופל על מים הסמוך לו אלא על תפוחים, מה שאין כן במים שכתב גם בתחילה שמותר בכדי להפיג צינתן וכדבריו לבסוף, כי לעולם בגוש אסור ובנוזל מותר. וכן הגהת הסמ"ק שהבאנו לעיל מיירי בגוש ולכן אסר.

ולדינא בענין הראשון נראה שאין לבטל מנהג בעלי הוראה לשער ביד ואין לתלות בכריסו של תינוק שאין יודעים שעורו, בפרט שכמה מחברים הרוקח וסמ"ג וסמ"ק ואגודה לא הזכירו כריסו של התינוק כלל ואם איתא שאי אפשר לשער ביד לא היו משמיטים אותה ועיין ברוקח סימן ס"ו. והנה בחולין